

РАДОВАН БАКИЋ

МОНОГРАФИЈА ЗА ИСТОРИЈСКО ПАМЋЕЊЕ

Монографија „Природно-математички факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица 1960–2014”, ПМФ, Косовска Митровица, 2014)

Послије дужег напорног и одговорног рада ентузијаста са ПМФ-а у Косовској Митровици, свијетло дана угледала је монографија „Природно-математички факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица 1960–2014”, чији је издавач ПМФ у Косовској Митровици, 2014. године (стр. 1–322). Технички изванредно опремљена, како и приличи обиљежавању јубилеја његове педесетпетогодишњице и његове образовноваспитне и научно-истраживачке функције, али и функције очувања националне свијести српског народа и опстанка у његовој матици са културном баштином коју је вјековима стварао и са каквом се ријетко који народ у свијету може похвалити. Монографију су написали бивши и садашњи професори и сарадници и тако трајно сачували од заборава и људе ствараоце и догађаје чији су они били и сачуваници и предводници. На тај су начин испунили мисионарску улогу коју им је судбина додијелила а они часно и углавном без набоја извршили.

Основан је у Приштини, а да би опстао, Факултет и његови кадри, селили су се у Врање, Крушевац и најзад у Косовску Митровицу, часно обављајући своје функције, често и под најтежим околностима. Исељавао се и пресељавао заједно са српским народом, и то, да парадокс буде већи, у време мира, што се никада и нигдје није десило. Сеобе у условима без рата нису биле забеле-

жене. На десетине хиљада Срба и Црногораца, масовно и у континуитету, исељавало се према Нишу, Прокупљу, Лесковцу, Врању, Краљеву, Крагујевцу, Лапову, Смедереву, Пожаревцу, Јагодини, Ђуприји, Параћину, Обреновцу, Београду, Ваљево, Шапцу, Бернама, Подгорици, Сутомору и многим другим мјестима. У вези са тим ваља подсјетити да су 1961. године Срби и Црногорци чинили 38,0% укупног становништва града Приштине; 37,5% становништва града Косовске Митровице; 38,7% становништва града Гњилана; 35,7% становништва града Пећи; 35,5% Урошевца; 39,5% града Подујева; 24,3% града Призрена; 73,9% вароши Липљана; 56,5% Клине; 95,9% варошице Лепосавић; 89,4% варошице Звечан; 18,9% вароши Вучитрна; 81,3% вароши Косовске Каменице; 83,4% варошице Јањево (угавном Хрвати); 91,8% Девет Југовића; 46,3% Обилића; 85,9% Грачанице; 89,0% Косова Поља; 95,5% Лапљег села; 95,3% Кузмина; 96,0% Угљара, итд. Огромна већина неалбанског становништва је институционалном и ванинституционалном дискриминацијом протјерана са својих вјековних огњишта, из својих кућа и станова у градским и варошким насељима, које су, по правилу, биле квалитетно грађене и опремљене. Некада су ту биле и занатске и трговачке радње, дворишта са цвијећњацима. Сада тога више нема. Докле су стизали, како су подносили изгон, то само они знају. Многима су гробови расијани изван њихових гробља на Косову и Метохији, као што су многе гробнице њихових најдражих поломљене, и гробља затрпана, па чак и разорена и збрисана. Из садашње перспективе тешко је устврдити да ли ће Факултет наставити да живи у Косовској Митровици или ће се поново вратити у Приштину или можда Призрен? Једно је сигурно, он ће своју мисију наставити на Косову и Метохији и његова ће бакља знања и науке и даље сијати са још више сјаја и са дубљим коријенима и неугасивим порукама.

Структуру монографије чине сљедећи дјелови:

Ријеч ректора Универзитета, Ријеч декана Природно-математичког факултета, Историјски контекст, Организација факултета, Наставна дјелатност, Научно истраживачки рад, Издавачка дјелатност, Сарадња са другим научним институцијама, Синдикално организовање, Организације и живот студената на Факултету, Признања и награде, Дипломирани студенти у периоду од 1999. до 2013. године, Поговор, Резиме, Summary, Коришћена литература и Регистар имена.

Таква структура омогућила је обрађивачима да обухвате главне аспекте дјеловања Факултета и његових структурних јединица а све је урађено у складу са савременим принципима писања монографија овог типа на понос свим актерима који су учествовали у њеном креирању, обради и коришћењем квалитетне техничке опреме, при чему се истичу историјска документа, фотографије објеката, затим споменика, функција дјеловања по разним секторима и фотосима професора и сарадника, посебно оних који више нијесу међу живима.

Обраћање ректора, проф. др Срећка Милачића и декана, проф. др Драгомира М. Кићовића говоре о превирањима која су се одиграла у једном изузетно сложеном времену функционисања и сељења Факултета, који су обиљежиле првих пет деценија његовог опстанка.

Историјски контекст обрађен је кроз Развој школства на Косову и Метохији (аутор проф. др Предраг Јакшић), Оснивање Филозофског факултета у Приштини и Издвајање Природно-математичког факултета (аутор проф. др Миодраг Јаблановић). Сљеде: Узор и инспирација: Тадија Пејовић (аутора проф. др Радоша Бакића), Сјећања која не блиједе (аутора проф. др Радована Бакића), Биографија као судбина (аутора проф. др Радивоја Паповића, бившег ректора), Неки аспекти, поред историјских истина које за неке актере главних збивања могу да изгледају преоштри, ипак, не толико колико су они били осмишљени, груби, неколегијални, задојени мржњом и нетолеранцијом према Србима као историјском народу који је вјековима опстајао у неподношљивим околностима, као и према свему што је српско и православно на Косову и Метохији. Упркос свему, овај контекст обрађен је без негативног набоја и мржње, истичући и ведрије стање педесетпетогодишњег дјеловања и Факултета и појединаца, са снажним порукама да се зло не понови, да све подлијеже суду времена, да се зло замијени добром. Период кроз који се прошло, нажалост, говори о томе да се многи нијесу снашли у злокобно вријеме, а то ће опстати као необориви доказ о њиховој прљавој историјској улози. Изгони, дискриминација, атентати (покушај убиства ректора), тиранија према несрбима, скитања од немила до недрага, гробови у изгнанству..., нијесу могли остати непоменути и заштакани. Наравно, да је у овом садржају и то присутно, исто као што има и одмјерених сјећања и наговјештаја ведрине која ће неминовно доћи, и ако и даље сви извори зала нијесу зачепљени, и с времена на вријеме набујају као бујичне ријеке, чије се ерозије

с муком заустављају, али и злурадо присјећају из дојазни да се могу опет повратити и заорати дубље бразде раздора.

Организацију факултета чине сљедећи структурни елементи: Сједишта факултета: Приштина, Врање, Крушевац, Косовска Митровица (аутор проф. др Гојко Савић), Дозвола за рад (приложен факсимил), Организација Факултета (приложена је шема) Савјет Факултета, Структурни органи и тијела; Наставно-научно вијеће, Изборно вијеће, Руководство Природно-математичког факултета (приложене су њихове фотографије) и Заједничке службе. Наставна дјелатност обухвата сљедеће: Одсјеци на Факултету: за математику, за физику, за хемију, за биологију, за географију, за информатику, опште образовни предмети и акредитовани програми за период од 2014. до 2019. године. Ова два дијела обрађени су од 33. до 248. стране, представљају срж монографије и дају прецизну слику како Факултет функционише, и како је представљен наставни кадар, са њиховим библиографијама и фотографијама по одсјецима. Оно што је о наставном особљу написано, јасно је да се ради о прекаљеним наставничким и истраживачким научним радницима, међу којима има и академика. Нека ми не буде замјерено ако посебно истакнем академика Атанасија Урошевића, утемељивача Одсјека за географију и изузетног истраживача Косовског Поморавља и Косова, посебно њихових антропогеографских одлика. Иза себе оставио је дјела непробавних научних вриједности, за трајно памћење српских коријена на овим осјетљивим геополитичким просторима.

Обрада која се односи на наставну дјелатност доказује да је Факултет, упркос голготи кроз коју је пролазио, комплетиран са одсјецима који су карактеристични за савремене природно-математичке факултете (одсјеци за математику, физику, хемију, биологију, географију, информатику). Сваки одсјек има наставне планове и програмске садржаје, који су, у протеклих пола вијека, модернизовани и допуњавани. За то су заслужни руководства Факултета и остале структуре руковођења, као и наставни кадар преко чијих леђа је све то преваљивано и успјешно савладавано, уз велико научно и интелектуално ангажовање и уз оскудна средства и ограничавајуће просторне услове.

У поглављу **Научно истраживачки рад** дат је приказ о учешћу Факултета на пројектима министарства, организација научних скупова и одбрањених докторских дисертација. У склопу тога предочен је назив пројеката који су реализовани у периоду од 2011. до 2014. године, као и имена истраживача и сарадника.

Може се закључити да су пројекти били добро одабрани и одговорно реализовани. Уз њих су наведени **научни скупови** које је Факултет организовао (укупно 13). Посебно је занимљиво што је дат **Списак одбрањених докторских дисертација (29)** са именима и презименима наставног особља које их је одбранило, као и вријеме одбране, назив докторске дисертације и имена и презимена ментора. На тај начин склопљен је драгоцен материјал, од значаја за сва времена и за све њихове актере.

Од суштинског је значаја, када је реч о функционисању Факултета и **издавачка дјелатност** (стр. 257–283), која представља ову монографију у пуном свијетлу и изузетно вриједном за сва будућа истраживања, због чега се може сврстати у културолошко и историјско благо трајне вриједности. О издавачкој дјелатности установе свој приказ дао је приказао проф. др Предраг Јакшић. У овом поглављу дат је садржај зборника радова, затим уџбеници, практикуми и монографије.

Сарадња са другим научним институцијама (стр. 284), садржи називе институција као и називе споразума и договора који су потписани. Наведено је и вријеме потписивања. Овдје се констатује да се они успјешно реализују.

О синдикалном организовању пише проф. др Небојша Живић, а о организацијама у животу студената на Факултету пише Никола Бачевић. Наведена је и пјесма Десанке Максимовић „Грачаница”, а приказани су још: Студентски парламент, студентски продекани, приматијада и преглед добитника награда и признања студентима од 2008. до 2012. године на Приматијадама. Приложени су и краћи текстови о стручним посјетама, студентским екскурзијама и теренској настави.

Посебан дио односи се на признања и награде (26 пехара, 26 диплома, три захвалнице, двије благодарнице и плакета).

У десетом поглављу монографије наведени су подаци о дипломираним студентима изражени у бројевима (1.299) укупно и по одсјецима: за биологију 261, за хемију 225, географију 555, математику 115, физику 71 и информатику 72. Након тога дат је преглед дипломираних студената са подацима о имену и презимену и мјесту рођења, за сваки одсјек посебно.

На крају књиге налазе се **Поговор**, **Резиме** на српском, руском и енглеском језику, **Коришћена литературе** и **Регистар имена**.

Преглед овакве структуре показује са колико је сензибилитета и одговорности радио Уређивачки одбор у саставу: проф. др Фериз Адровић, проф. др Драгомир М. Кићовић, проф. др Милена

Лекић, проф. др Гојко Савић, доц. др Негован Стаменковић и проф. др Новица Ристић, као и главни уредник, проф. др Предраг Јакшић. Они су нарочито, као и сви актери у писању, припреми и штампању, морали да савладају бројне и разноврсне тешкоће, материјалне и техничке, као и тешкоће у припремању информатичке базе, истовремено су морали и да се изборе са околностима које су пратиле активности, као што су различити отпори и непоштовање рокова завршавања појединих фаза. Отклањали су све што би могло угрозити квалитет и историјску мисију монографије. Вјерујем да им труд није био узалудан и да су у томе успјели.

Рецензенти ове монографије: проф. др Стеван М. Станковић, емеритус, проф. др Слободан Реметић, академик и проф. др Бранко Јовановић, као изванредни зналци у области географије, лингвистике и педагогије, потврђују да је ова књига зналачки урађена. Јер њихова имена могу стајати и стоје само уз оне текстове који издржавају пробу времена. Веома је значајан и њихов допринос коначној верзији ове књиге коју су исписивале многе генерације студената и наставника.

Потпуно је ирелевантно питање да ли у монографији има пропуста, недостатака или непрецизности, како текстуалних тако и техничких. Сигурно је да их има, јер ништа није идеално и савршено. Међутим, квалитетан садржај овог дјела чини пропусте мање уочљивим и безначајним. То је бар евидентно и неупитно. Стога је монографија „Природно-математички факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица 1960–2014” добро дошла држави, народу, школству, култури, историји, коријенима, континуитету. Она је отпор изгону српског народа, снага која ће га хранити животом који он траје вјековима, који је дубоко укоријењен у косовском и метохијском тлу, у његовим рудницима, врелима обнове енергије, државности, православљу, царевању, војевању, натопљеном крвљу из које израстоше косовски божури (црвенији од људске крви), у узиданим костима, мучењу, прогону, изгону, неправди. Она ће будућим генерацијама Срба свједочити о томе како се неопрезно посматрају процеси које је народ знао, али не и његове политичке елите, препуштајући да се ти процеси претворе у незаустиву бујицу (политичка корупција), како се народ самоорганизује и жртвује да би победио зло, онемогућио затирање коријена, овјековјечио оно што је већ било овјековјечено и на крају опстао уз силно жртвовање, доживљавајући разна понижавања. Ипак, дјела као што је ова моногра-

фија, говоре да треба биљежити и памтити, да не треба гомилати горчину и подстицати на освету.

Срећан је свако ко опрашта, ал и не заборавља, ко се не свети, ко зна и може да угуши нагоне снагом свијести, који промишља и трасира путеве добра, правде, који чува себе од других и друге од себе, којима је слобода избор, а борба за њу светиња, па и ако се овим свијетлом ваљају неправде као истине, клевете у виду оркестрираних под велом људских права, и ако се вјековима стваране вриједности замјењују пороцима. Нажалост, у свему томе веома је лоше што се навикавамо на те елементе помућене свијести као на нормалне, што се ћути и не реагује, а ако се говори, иступа и жигоше, настаје организовано нападање и одмах се суди без суђења, без доказа, али са окрутним и срамотним блаћењем оних који указују, опомињу, уз сву погубност таквог навикавања, и тешко је што се иде толико далеко да се категорије стида, порока и срамоте подижу на правне норме и бескрупулозно уграђују у уставе, законе и јавно жигосање. То је морални крах који навире и све више постаје владајуће стање, које нас може одвести у пропаст и угрозити напредак. Отпор злу, па и уз велика жртвовања, највећа је човјекова обавеза, јер је мирење са злом израз и физичке и етичке пропасти.

Објективно гледано дјела као што је ова монографија одишу порукама највећих људских вриједности и поукама за све оне који, из разноразних разлога, занемарују или попуштају пред налетом овладавања једноумља, туторства, па и тираније. Све су то крупни разлози због којих топло препоручујем ову монографију љубитељима добре књиге и читаоцима који се баве историјом, културологијом и геополитичким односима.